

Taalbeleid, -praktyk en -houdings: SAPD-konstabels in Gauteng

A B S T R A C T In this article the current state of language practice in die SAPS is scrutinised against the backdrop of the general move towards monolingualism in state departments. The importance of communication in the day-to-day work of the police officer is discussed and the lack of language courses in the basic training of police constables is highlighted. It is hypothesised that constables are probably not equipped to deal with the linguistic challenges posed by their work environment, that the implementation of multilingualism is lacking in the SAPS and that this has a negative impact on service delivery by the SAPS in Gauteng. The study reports on an empirical study involving a total of 354 respondents and concludes that a lack of language skills indeed impacts negatively on efficient service delivery.

Keywords: SAPS, language practice, language training, communicative skills

Sleutelwoorde: SAPD, taalpraktyk, taalopleiding, kommunikasievaardighede

1. Inleiding

Die teen hierdie tyd al bekende gevolgtrekking dat die verwagtinge oor die implementering van veeltaligheid soos in die vooruitsig gestel in die Grondwet van 1996 tot nou toe nie gerealiseer het nie, word in hierdie artikel as vertrekpunt geneem. Navorsing dui op die dominansie van Engels in amptelike situasies (vgl. Pienaar, 2002: 275-276) en die oorheersing van Engels as die taal van hoër onderwys, handel, wetenskap en tegnologie, sowel as interne en internasionale kommunikasietaal (Kotzé, 2004: 65). Engels is ook dikwels die (enigste) taal wat gebruik word in die regering, onderwys, staatsinstellings en die werkplek (Jenkins, 1993: 94; Malherbe, 2005: 89-107; Alexander, 2004: 10; PANSALB, 2001: 9; Mutasa, 2003: 200; McCormick, 2002: 225).

Die gebruik van Afrikaans in amptelike situasies, in die regering, die werksplek en staatsdepartemente het afgeneem (Buys, 2004: 35; Webb, 2002: 245; Slabbert & Joubert, 2005: 5) en Afrikaans ervaar druk in skole en hoëronderrysinstellings (Giliomee, Heese en Schlemmer, 2005 en Giliomee en Schlemmer, 2006).

Die Afrikatale het ook nie hulle regmatige plek ingeneem soos verwag is nie (Strydom & Pretorius, 2000: 117) en volgens Wolff (2005) word dié tale gestigmatiseer. Daar heers negatiewe persepsies en houdings teenoor die instrumentele waarde van die Afrikatale (Heugh, 1995: 43; South Africa. South African Government Information, 2005) en die studie van hierdie tale op tersiêre vlak neem voorts beduidend af (African Language in Crisis: Report, 2005).

Met inagneming van bostaande waargenome tendense word daar vervolgens aandag gegee aan die stand van die taalpraktyk in die SAPD in Gauteng veral wat betref die wyse waarop die praktyk SAPD-konstabels raak.

2. Kommunikasie en die polisiebeampte

Die ondersoek word aangepak in die lig van die feit dat kommunikasie 'n groot deel van polisiebeamptes se pligte behels (Reynolds & Mariani, 2002: 1; Wallace, Roberson & Steckler, 1997: 3; Womack & Finley, 1986: 11-12). Terselfdertyd het daar ook in die onlangse verlede heelwat stemme van kritiek opgegaan teen gebrekkige taalvaardigheid in die SAPD.

So het die *South Africa Survey* (2003/2004: 450-451) byvoorbeeld ondersoek ingestel na die algemene probleem wat die Suid-Afrikaanse strafregstelsel ervaar met die omskakeling van polisie-ondersoeke in hofsake en tot die gevolgtrekking gekom dat een van die oorsake van die probleem terug te vind is in die feit dat ongeveer 25% van die SAPD-lede in die Departement van Justisie funksioneel ongeletterd is. Ook Mabuza (2004: 1) en Gifford en Smillie (2004: 7) beweer dat 75% van alle ernstige misdadafsake wat nie in die hof verskyn nie, waarskynlik toe te skryf is aan die afneem van onakkurate verklarings. Dit stem ooreen met die bevindinge van die Suid-Afrikaanse Instituut vir Rasseverhoudings dat die verklarings wat deur die SAPD geproduseer word dikwels feitelik verkeerd, vol spelfoute en onleesbaar is. Daar word selfs melding gemaak van gevalle waar lede van die publiek hul eie beëdigde verklarings uitskryf en waar dit, sonder dat dit gelees word, deur 'n polisiebeampte onderteken word (*South Africa Survey* 2003/2004: 450-451).

Kommunikasie behels 'n groot deel van polisiebeamptes se pligte, (vgl. Reynolds & Mariani; 2002: 1; Wallace *et al.*, 1997: 3; Womack & Finley, 1986: 11-12) en polisiebeamptes se effektiwiteit word gemeet aan hulle vermoë om te kommunikeer. Kommunikasie word beskou as die enigste manier waarop wet en orde in die eerste instansie gehandhaaf kan word (vgl. Marais & Van Rooyen, 1990, in Botha, 1996: 67). Botha (1996: 67) meen dat 90% van die aktiwiteite van misdaadondersoek die versameling, prosessering en evaluering van inligting is en met ander woorde talig van aard is.

Konstabels neem verklarings af as deel van hulle pligte as gemeenskapsdienssentrumbeamptes (Crime Prevention [online], 1997) en hierdie verklarings asook verslae moet duidelik bondig, volledig, akkuraat, objektief en spesifiek wees (Prinsloo, 1999: 109-111). Volgens Womack en Findley (1986) bestee polisiebeamptes tussen 75-90% van hulle tyd aan een of ander vorm van kommunikasie. Reynolds en Mariani (2002: 1) en Wallace *et al.* (1997: 3) is van mening dat polisiebeamptes vandag meer op kummunikasievaardighede en minder op krag en mag staatmaak omdat die situasie in die polisiemag meer kompleks en gesofistikeerd geword het. Polisiebeamptes moet vandag op dienslewering eerder as avontuur of aksie ingestel wees. Wetstoepassing vereis verantwoordelikheid en berus grootliks op effektiewe

kommunikasievaardighede. Doeltreffende kommunikasie is belangrik by die arrestasie van oortreders, tydens misdadaondersoeke en getuieslewing in die hof.

Womack en Finley (1986: 12013) gaan verder en sê kommunikasie is vir polisiebeamptes van uiterste belang omdat dit 'n kwessie van lewe en dood kan beteken. Gebrekkige kommunikasie kan tot die dood van mense lei, byvoorbeeld in die geval waar iemand geskiet kan word omdat 'n boodskap verkeerd verstaan is. Doeltreffende kommunikasie is dus die eerste manier van verdediging vir 'n polisiebeampte in potensieel gevaarlike situasies, aangesien 'n polisiebeampte deur middel van taal 'n professionele beeld skep, gesag vestig en spanningsvolle situasies kan ontloot deur die samewerking van die publiek te verkry. Om die woorde van Reynolds en Mariani (2002: 3) te gebruik: "Words can be life saving".

Deur effektiewe kommunikasie kan polisiebeamptes ook 'n beter begrip kry van die diverse groep mense waarmee hulle te doen kry en dus bydra tot 'n beter verstandhouding en werksverhouding tussen beamptes van 'n spesifieke polisie departement. Daarenteen kan swak kommunikasie die polisie duur te staan kom, aangesien dit tyd en geld kos.

Reynolds en Mariani (2002: 1-2) meen dat effektiewe verbale en geskrewe kommunikasie die indruk laat dat die polisiebeampte bekwaam, geloofwaardig en in beheer is. Verder kan die vermoë van polisiebeamptes om hulleself duidelik en akkuraat uit te druk in veral skriftelike kommunikasie, hulle kanse op bevordering verbeter.

3. Die taalopleiding van polisiebeamptes

Taalopleiding vorm nie deel van die basiese opleiding van polisiebeamptes nie. Rekrute kan hulself op een van drie maniere as polisiebeamptes bekwaam, na gelang van hulle matriekuitslae:

- Basiese opleiding as polisiebeampte by 'n polisiekollege net na matriek
- Polisiëringskursus (sertifikaat, graad of diploma) by 'n hoërondewysinstelling
- Deeltydse polisiëringskursus (graad of diploma) by 'n hoërondewysinstelling nadat die polisiebeampte reeds as polisiebeampte gekwalifiseer het en in diens van die SAPD is.

Nuwe rekrute moet 'n basiese opleidingsprogram ondergaan, wat uit die volgende drie fases bestaan (Geldenhuys, 2005: 44-45), Poisson, [s.a], en Mabuza, 2004):

Fase 1 duur ses maande en word deur die SAPD-opleidingskolleges in Pretoria, Oudtshoorn, Graaff-Reinet, Bisho, Chatsworth en Philippi aangebied. Vir die volgende twaalf weke (fase 2) doen die studentekonstabels indiensopleiding by polisiestasies en daarna werk hulle in die gemeenskap. Na die basiese opleiding doen die studentekonstabels diens vir twaalf maande, waarna hulle as konstabels (fase 3) kwalifiseer. Hulle kan dan voltyds in die SAPD aangestel word.

Botha (2005: 44) gee 'n uiteensetting van die opleiding van polisiëkonstabels, maar dit word nêrens pertinent gestel dat taalopleiding deel van die opleiding vorm nie. Die enigste toelatingsvereistes vir applikante wat by die SAPD wil aansluit, is dat hulle 18 jaar of ouer moet wees en 'n matriekulasiesertifikaat moet hê (Poisson, [s.a] en Mabuza, 2004). Gegee die absolute noodsaak vir effektiewe kommunikasie soos uiteengesit in punt 1 hierbo, impliseer die afwesigheid van taalopleiding noodwendig dat dienslewing gekortwiek word.

Polisiëringskursusse by hoërondewysinstellings (bv. Unisa) asook deeltydse polisiëringskursusse sluit wel taalkursusse in, naamlik 'n keuse tussen Afrikaans Prakties: Polisiëring en English

Practical: Policing asook 'n beginnerskursus in een van die Afrika-tale (vgl. Vergie, 2006: 124-125).

Die basiese opleiding van konstabels maak egter nie voorsiening vir taalopleiding nie.

4. Probleemstelling

Ten bostaande agtergrond is daar besluit om ondersoek in te stel na die stand van taalpraktyk in die SAPD in Gauteng met spesifieke verwysing na konstabels. Daar is van die veronderstelling uitgegaan dat die konstabels waarskynlik nie opgewasse is vir die taalpraktyk in die SAPD nie en dat die praktyk ook nie die werklike implementering van veeltaligheid weerspieël nie en tweedens dat die huidige stand van sake 'n negatiewe impak op dienslewering in die SAPD in Gauteng het.

5. Metodologie

Die empiriese komponent van die studie het bestaan uit vraelyste en onderhoude.

5.1 Vraelyste

Die vraelys is aan konstabels by nege groot polisiestasies in Johannesburg, Boksburg, Roodepoort en Pretoria gestuur. In al die gevalle het die betrokke polisiestasies 'n heterogene en meertalige gemeenskap bedien en alle konstabels en studentekonstabels by genoemde polisiestasies is gevra om die vraelys in te vul.

Die navorser het die vraelyste self gaan aflewer en afhaal by die nege polisiestasies. Uit die 488 vraelyste wat uitgestuur is, is 346 (70,9%) terugontvang.

5.2 Onderhoude

Uit die nege polisiestasies is drie polisiestasies gekies waarby onderhoude gedoen kon word. Agt respondente, drie bestuurslede en vyf konstabels, is gekies om onderhoude mee te voer. Die navorser het seker gemaak dat die respondente uit ten minste vier van die taalgroepe kom. Die bestuurslede is gekies vanweë die aard van hul werk en die kontak wat hulle met die konstabels het. Die onderhoude is met die toestemming van die respondente op band opgeneem en elke onderhoud is woordeliks getranskribeer (vir volledige transkripsies, vergelyk Vergie, 2007, bylae 2 en 3).

Die data van die vraelyste is met die data uit onderhoude getrianguleer. In die empiriese ondersoek is daar gevolglik 'n intermetodologiese triangulering gevolg (Norman Denzin, 1978 in Miller & Brewer, 2003: 327-329), aangesien die kombinasie van die literatuurstudie, die onderhoude (kwalitatief) en vraelyste (kwantitatief) as geskikte metodes beskou is om gesamentlik rekenskap te gee van die komplekse taalhoudings en ander taalaspekte waar die teoretiese grondslag, die kwalitatiewe faktore en die kwantitatiewe faktore belangrik vir die waarde van die navorsing was.

6. Die resultate

Die resultate van die vraelyste en onderhoude word vervolgens bespreek en moet saamgelees word met die tabelle in die bylaag. Daar word veral gefokus op die bevindinge wat betref die respondente se taalvoorkeure, hulle persepsies rakende hulle eie taalvaardigheid asook

hulle houdings jeens taal ten einde afleidings te kan maak oor die impak van die gebrekkige taalopleiding (indien enige) wat die opleiding van polisiebeamptes kenmerk en uiteengesit is in punt 3 hierbo.

6.1 Die resultate van die vraelys

63,75% van die respondente was mans en 36,3% vrouens. Die meerderheid respondente val in die ouderdomsgroep 18-29 (59,5%) terwyl die res 30 jaar of ouer is. 96,7% van die respondente wat die vraelys ingevul het, beklee die rang van konstabel en 3,3% is studentekonstabels. 83,5% van die respondente het een tot vyf jaar werksondervinding.

6.1.1 Taalgebruik en taalvoorkeure

Wat huistaal betref, het die 37,7% van die respondente 'n Sotho-taal as huistaal aangedui, gevolg deur 19,9% wat 'n Nguni-taal gemeld het. Afrikaans is die huistaal van die derde grootste groep respondente (15,5%). Engels word slegs deur 9,1% van die respondente as huistaal gepraat (vergelyk Tabel 1). Die huistaalgegewens is van belang as daar in ag geneem word dat Engels primêr volgens die respondente by die werk gebruik word, gevolg deur Afrikaans.

Engels word grootliks deur lede van die publiek gebruik (vergelyk Tabel 2) en is ook die taal waarin die meeste verklarings afgelê word (vergelyk Tabel 3), en die taal wat die meeste respondente verkies om verklarings in af te neem (vergelyk Tabel 4). Engels word die meeste met lede van die publiek gebruik, gevolg deur die Nguni-tale, met Afrikaans, die Sotho-tale en Tshivenda wat minder gebruik word. Niemand het aangedui dat hulle Xitsonga gebruik nie (vergelyk Tabel 5). Volgens die respondente gebruik die lede van die publiek meestal Engels, alhoewel hulle ook die Nguni-tale en Afrikaans gebruik. Die Sotho-tale, Xitsonga en Tshivenda word min gebruik (vergelyk Tabel 6). Die toesighouers in die polisiestasie gebruik meestal Engels, alhoewel Afrikaans ook gebruik word. Die inheemse tale word selde gebruik (vergelyk Tabel 6).

Uit bostaande response is dit duidelik dat Engels verreweg die werksomgewing domineer. As daar egter in ag geneem word dat slegs 9,1% van die respondente Engels as huistaal aangedui het, is dit vanselfsprekend dat 'n hoë vlak van tweedetaalvaardigheid in Engels vereis sal word. Dit is dus nie verrassend dat 80,6% van die respondente aangedui het dat Engels die taal is waarin hulle die gemaklikste skryf (vergelyk Tabel 7) en 65,1% aangedui het dat Engels die taal is waarin hulle die gemaklikste praat nie (vergelyk Tabel 8).

Engels, en in 'n mindere mate Afrikaans, word in personeelvergaderings gebruik (vergelyk Tabel 9). Die respondente verkies om Engels te gebruik (vergelyk Tabel 10). Interne korrespondensie word grotendeels in Engels behartig, terwyl Afrikaans ook in 'n mindere mate gebruik word (vergelyk Tabel 11). Die meerderheid respondente verkies dat Engels in interne korrespondensie gebruik word (vergelyk Tabel 12). Verbale korrespondensie vind meestal in Engels plaas, terwyl Afrikaans in 'n mindere mate gebruik word (vergelyk Tabel 13). Die meeste respondente verkies ook dat die verbale interne kommunikasie in Engels gedoen word (vergelyk Tabel 14). Die meerderheid respondente het aangedui dat die vorms wat hulle by hul polisiestasies gebruik, in Engels beskikbaar is (vergelyk Tabel 15), en die meeste verkies ook Engels vir die vorms (vergelyk Tabel 16). Die meeste sou ook verkies dat die vraelys in Engels moet wees, wat dui op 'n aanvaarding van Engels (vergelyk Tabel 17).

6.1.2 Taalvaardigheid (eie persepsie)

Ten spyte van bostaande waar Engels telkens aangedui is as dominante taal in die werksomgewing en ook as voorkeuertaal, val dit egter op dat 70,7% van die respondente aangedui het dat hulle graag 'n taalkursus in Engels sou wou bywoon (vergelyk Tabel 18). Dit laat onmiddellik die vraag ontstaan oor die werklike vlak van Engelse taalvaardigheid van die respondente.

Wat betref Engelse leesvaardigheid het 47,1% van die respondente hulle self as goed beskou, terwyl 38,5% hulle self uitstekend geag het. 52,3% het hulle Engelse praatvaardigheid as goed aangedui en 29,8% as uitstekend. Wat skryfvaardigheid betref, was die persentasie wat hulle self as goed geag het 43,7 terwyl 40,2% gemeen het hulle skryfvaardigheid is uitstekend (vergelyk Tabel 19a-c). Die feit dat so 'n hoë persentasie van die respondente (70,7%) egter wel graag 'n Engelse taalkursus wil bywoon, laat die vermoede ontstaan dat die respondente moontlik hulle eie Engelse taalvaardigheid oorskakel of gewoon nie wil erken dat dit moontlik 'n struikelblok in die uitvoering van hulle pligte kan wees nie.

6.1.3 Taalhoudings

Uit Tabel 20 blyk die respondente se besonder positiewe houding jeens Engels en hulle huistale. Die positiewe gesindheid teenoor die respondente se onderskeie huistale word egter gekontrasteer deur die feit dat dit selde of nooit in amptelike situasies gebruik word nie. Ten spyte van die feit dat Afrikaans meer as enige van die inheemse tale by die werk gebruik word, is die respondente se houding teenoor Afrikaans die minste positief. Uit Tabel 21 blyk dit egter ook daar 'n verband is tussen 'n positiewe houding teenoor die onderskeie tale en die aantal jare wat die respondent in diens van die SAPD is. Hoe langer die respondente werksaam is by die SAPD, hoe meer positief is hulle houding teenoor Engels en ook Afrikaans. Die verskynsel word toegeskryf aan 'n verbeterde vaardigheid. Namate die konstabels dus in Engels (maar ook in Afrikaans) werk, verbeter hulle houdings ten opsigte van die twee tale.

Soos te verwagte, is die Afrikaanssprekendes positiewer teenoor Afrikaans as die ander sprekers (vergelyk Tabel 22). Daar is 'n positiewe verband tussen die gebruik van Engels en die positiewe houding teenoor Engels. Daar is ook 'n positiewe verband tussen die gebruik van Afrikaans en 'n positiewe houding teenoor dié taal, met ander woorde, mense wat Afrikaans as taal gebruik, is ook positief daarteenoor.

Daar is ook 'n negatiewe verband tussen die gebruik van Engels en die gebruik van die huistaal en 'n positiewe houding teenoor Afrikaans. Diegene wat die huistaal baie gebruik, sal nie baie Engels gebruik nie en ook nie baie positief teenoor Afrikaans wees nie (vergelyk Tabel 23).

Daar blyk ook 'n verband te wees tussen die gebruik van 'n taal, die respondente se persepsie van hulle taalvaardigheid in dié taal, en hulle houding teenoor die taal, met ander woorde hoe positiewer hulle teenoor byvoorbeeld Engels ingestel is, hoe beter is hulle persepsie van hulle taalvaardigheid in die taal (vergelyk Tabel 24a-c).

Wat egter nog onbeantwoord bly, is of dié persepsies en houdings korreleer met werklike taalvaardigheid in dan veral Engels.

6.2 Die resultate van die onderhoude

Uit die nege polisiestasies is drie polisiestasies gekies waarby onderhoude gedoen kon word. Agt respondente, drie bestuurslede en vyf konstabels, is gekies om onderhoude mee te voer (vergelyk punt 5 hierbo).

Die onderhoude het die bevindinge van die vraelys geverifieer wat betref 'n positiewe houding teenoor Engels en die onderskeie huistale, die algemene gebruik van Engels in amptelike situasies in die SAPD, die ondergeskikte rol van die inheemse tale in die werksomgewing en die status van Engels as voorkeurtal.

Die vermoede wat hierbo gestel is, naamlik dat die respondente moontlik hulle eie taalvaardigheid in Engels oorskat of gewoon nie wil erken dat gebrekkige Engelse taalvaardigheid moontlik 'n struikelblok in die uitvoering van hulle pligte kan wees nie, is deur die onderhoude bevestig. Bykans al die respondente het kommentaar gelewer op gebrekkige Engelse taalvaardigheid. Ter illustrasie word drie van die respondente verbatim aangehaal:

Respondent 8 (Senior Superintendent, Engelssprekend):

“... especially when it comes to the written communication. I find that lots ... in their language proficiency, that is where they lack the most, especially when it comes to spelling, grammar and tenses. And that which is very important in our field, because if a thing isn't said, it could lead to cases being withdrawn, the wrong assumptions being made, and even completely speaking about something quite different as to what is actually meant.”

Respondent 1 (Inspekteur, Sepedi-spreker):

“No, no no (problems). It depends who is that person. Maybe he speaks a particular language, we speak to him. Newcomers ... new constables, they have a problem with the statement. Sometimes their... logic ... their English... they lack English. Sometimes they are no good. You have to teach them sometime, also we teach them the format of how to open a docket. ...sometimes the format. At school you do a graph ... what do you call it? ...essay type. Here we do have a format.”

Respondent 4 (Konstabel, isiZulu-spreker):

“I think... I thought maybe I know English, but I don't. I think it is something that we need to do. I think we need it because. I speak English, but I did not do English A grade... higher grade. I've done second language English. Now if you talking to someone who knows first language English ... I need a back-up.”

Die reaksies van die respondente in die onderhoude dien ook as verklaringsmeganismes vir die feit dat 70,7% van die respondente 'n Engelse taalkursus wil bywoon, ten spyte van die feit dat hulle hul eie Engelse taalvaardigheid besonder hoog aanslaan. 'n Positiewe houding teenoor Engels impliseer uiteraard nie noodwendig vaardigheid in dié taal nie en gebrekkige taalvaardigheid het 'n beduidende impak op dienslewering. Om respondent 3, 'n Engelssprekende konstabel aan te haal:

“Maybe to improve their grammar, or like spelling ... in English, because some of their statements that get taken down, are not so well ... I think a lot of information gets lost in the dockets from the statements that are taken down due to the ... what shall I say?... inefficiency of the English or their lack of knowledge thereof, of the grammar and everything. Finer matters get lost in that statement because of the translation, or it's just not being written down properly ...”

Die behoefte aan taalkursusse word ook bevestig deur die volgende reaksie van Respondent 2, 'n Setswana-sprekende konstabel:):

“I think as much as sometimes... I think there should be workshops whereby... English and ... from time to time they should check on the language, especially English.”

7. Gevolgtrekking

Engels word die meeste in amptelike situasies in polisiestasies (SAPD in Gauteng) gebruik. Engels word die meeste in verklarings, informele situasies, met die publiek, interne korrespondensie en vorms gebruik.

Die konstabels het 'n positiewe houding teenoor Engels, veral as gevolg van die instrumentele waarde daarvan. Die polisiebeamptes verkies Engels omdat dit as die neutrale taal beskou word en die persepsie bestaan dat almal dit verstaan, lees, praat en skryf ten spyte van die feit dat dit die moedertaal van slegs 'n klein groepie mense is. Die konstabels is ook positiewer teenoor Engels as wat hulle teenoor Afrikaans is. Die resultate toon ook dat hulle positief teenoor hul huistaal is, alhoewel dit om beleids- en praktiese redes nie in formele situasies by die polisiestasies gebruik word nie.

Die feit dat die meeste respondente in die vraelys hulle vaardigheid in Engels as uitstekend tot goed gerapporteer het, kan 'n aanduiding wees van die positiewe houding wat hulle teenoor Engels het. Tydens die onderhoude is egter vasgestel dat daar besliste probleme met betrekking tot Engelse taalvaardigheid van die konstabels is.

Die respondente se onwilligheid om hulle gebrekkige taalvaardigheid in Engels te erken, hou waarskynlik verband met die status van Engels ten opsigte waarvan die erkenning van gebrekkige vaardigheid in dié taal tot verleentheid kan lei. 'n Verband kan getrek word met Meyer (1998: 1-17) se studie oor die gebruik van Engels aan 'n sekondêre skool, waar die onderwysers hulle en hul leerders se gebruik van Engels oorrapporteer het. Hakuta en D'Andrea (1992: 90) huldig die mening dat taalhoudings die selfrapportering van taalvaardighede kan beïnvloed, met ander woorde, 'n positiewe houding teenoor 'n taal kan aanleiding daartoe gee dat respondente hulle vaardigheid in daardie taal sal hoog ag, alhoewel dit nie noodwendig so sal wees nie.

Afrikaans is een van die twee dominante tale in amptelike situasies by die SAPD en is die taal wat die tweede meeste in amptelike situasies by die SAPD in Gauteng gebruik word. Afrikaanssprekendes is positiewer teenoor Afrikaans as wat die geval by nie-Afrikaanssprekendes is. Vaardigheid in Afrikaans verhoog egter wel die gebruik daarvan.

Die meeste konstabels in die steekproef is eerstetaalsprekers van die inheemse tale. Die inheemse tale word egter minder as Engels en Afrikaans in formele situasies by die polisiestasies gebruik, alhoewel dit meer – maar nie meer as Engels nie – in informele situasies gebruik word. Afrikataalsprekendes praat die inheemse tale wat bekend is aan al die gespreksdeelnemers in 'n spesifieke situasie.

Uit die onderhoude is daar ook sprake van 'n behoefte om die ander inheemse tale te leer omdat dit sal bydra om kommunikasie met die publiek en kollegas te verbeter.

Moedertaalsprekers van die inheemse tale is die positiefste teenoor hul huistale. Ten spyte van hierdie positiewe houding word die inheemse tale nie in die werkplek in amptelike situasies gebruik nie, hoofsaaklik as gevolg van beleid, die vorige taalbedeling en die huidige taalpraktyk.

8. Slotsom

In die inleiding hierbo is die stelling gemaak dat die implementering van veeltaligheid soos in die vooruitsig gestel in die Grondwet van 1996 tot nou toe nie gerealiseer het nie. Daar is gewys op die dominansie van Engels in verskillende domeine. Daar is ook melding gemaak van negatiewe houdings teenoor die inheemse tale en 'n afname in die gebruik van Afrikaans. In hierdie bespreking het dit aan die lig gekom dat Engels inderdaad ook die dominante taal van die SAPD in Gauteng is en dat Afrikaans aansienlik minder as Engels gebruik word. Alhoewel die sprekers van die verskillende inheemse tale wel 'n positiewe houding teenoor hulle eie tale het, word Engels telkens as voorkeurtal aangedui.

Die dominansie van Engels impliseer egter nie Engelse taalvaardigheid nie – 'n diskrepansie wat duidelik blyk uit die feit dat die respondente hulle eie Engelse taalvaardigheid hoog aanslaan maar terselfdertyd Engelse taalkursusse sou wou bywoon. Die toedrag van sake is ook deur die onderhoude bevestig. Uiteindelik kan daar dus nie anders as om tot die gevolgtrekking te kom dat daar dringend aandag gegee moet word aan die taalvaardigheid van polisiekonstabels in Gauteng nie – hetsy as deel van die basiese opleiding of op 'n deurlopende basis.

VERWYSINGS

- Alexander, N. 2004. Language policy: the litmus test of democracy in post-apartheid South Africa. *Diskoers*, 32(2), December: 7-12.
- Botha, C. 1996. Information through communication. In: Van der Westhuizen, J. (ed.). 1996. *Forensic Linguistics*, 2nd edition. Johannesburg: Heinemann.
- Botha, C. 2005. The A-Z of police training (Part 2): The training division. *Servamus*, 98(4), April: 44-45.
- Buys, F. 2004. Afrikaanssprekendes se bydrae tot die vestiging van veeltaligheid in die werkplek. In: Van Rensburg, F.I.J. (red.). 2004. *Afrikaans – lewende taal van miljoene*. Pretoria: Van Schaik.
- Geldenhuis, K. 2005. The A-Z of police training (Part 1): The training division. *Servamus*, 98(3), March: 44-45.
- Giliomee, H., Heese, C. & Schlemmer, L. 2005. *Finale verslag: Afrikaansmedium onderrig op skool en van die menings van ouers in alle gemeenskappe oor die huidige stand van skoolonderrig* [online]. Tabok. http://www.tabok.co.za/finale_verslag.htm. (13/05/2005).
- Giliomee, H. & Schlemmer, L. 2006. *'n Vaste plek: Taaluitdagings op kampus*. Stellenbosch: SUN PRESS.
- Hakuta, K. & D'Andrea, D. 1992. Some properties of bilingual maintenance and loss in Mexican background high-school students. *Applied Linguistics*, 13 (1): 72-99.
- Heugh, K. 1995. From unequal education to the real thing. In: Heugh, K., Siegrühn, A. & Plüddemann, P. (eds.). 1995. *Multilingual education for South Africa*. Johannesburg: Heinemann.
- Jenkins, E. 1993. The future and status of functions of English in South Africa. In: Swanepoel, P.H. & Pieterse, H.J. (eds.). 1993. *Perspektiewe op Taalbeplanning in Suid-Afrika / Perspectives on language Planning for South Africa*. Pretoria: University of South Africa.
- Kotzé, E. 2004. Afrikaans en die problematiek van inheemse tale in die Afrika-onderwyskonteks. In: Van Rensburg, F.I.J. (red.). 2004. *Afrikaans – lewende taal van miljoene*. Pretoria: Van Schaik.
- Mabuza, E. 2004. Police address skills deficit. *Business Day*, 20 December.

- Malherbe, R. 2005. The Constitution and equal educational opportunities. In: Russo, C.J., Beckmann, J. & Jansen, J.D. (eds.). 2005. *Equal educational opportunities: comparative perspectives in education law in South Africa: the Constitutional framework*. Pretoria: Van Schaik.
- McCormick, K. 2002. Code-switching, mixing and convergence. In: Mesthrie, R. (ed.). 2002. *Language in South Africa*. Cape Town/Cambridge: Cambridge University Press.
- Meyer, D. 1998. What teachers say they want, what they actually do and its implications for language in education policy. *Journal for Language Teaching*, 32 (1), April: 1-17.
- Miller, R.L. & Brewer, J.D. (eds.). 2003. *The A-Z of social research*. London: Sage Publications.
- Mutasa, D.E. 2003. *The language policy of South Africa: What do people say?* Unpublished doctoral thesis, Unisa: Pretoria.
- PANSALB. 2001. *Language use and language interaction in South Africa. A national sociolinguistic survey*. Summary report. PANSALB Occasional Papers No.1. Pretoria: PANSALB.
- Pienaar, M. 2002. Simultane tolkdienste aan Suid-Afrikaanse provinsiale wetgewers: 'n paar gevaartekens. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 20(4): 271-281.
- Poisson, C. [s.a.] South African Police Service Tribute Page [online]. Geocities <http://www.geocities.com/poissonclint/>. (25/02/2005).
- Prinsloo, J. Reporting. In Van der Westhuizen, J. (ed.). 1996. *Forensic Criminalistics*. 2nd edition. Johannesburg: Heineman
- Reynolds, J. & Mariani, M. 2002. *Police talk: A scenario-based communications workbook for police recruits and officers*. New Jersey: Prentice Hall.
- Slabbert, A. & Joubert, J. 2005. Ondersoek na Afrikaanse skole op pad. *Beeld*, 31 Maart: 5.
- South Africa. 1996. *The Constitution of the Republic of South Africa 108 of 1996*. Pretoria: Government Printer.
- South Africa survey, 2003/2004. Johannesburg: South African Institute of Race Relations.
- Strydom, H. & Pretorius, L. 2000. On the directives concerning language in the new South African Constitution. In: Deprez, K. & Du Plessis, T. (eds.). 2000. *Multilingualism and government*. Pretoria: Van Schaik.
- Technikon SA. Faculty of Public Safety and Criminal Justice. 2004. *Calendar 2004: Police Practice*. Florida: Centre for Courseware Design and Development.
- Vergie, M.P. 2006. Die diskrepansie tussen taalbeleid en -praktyk: implikasies van taalhoudings van SAPD-konstabels in Gauteng. Ongepubliseerde DLitt et Phil-tesis. Auckland Park: Universiteit van Johannesburg.
- Wallace, H., Roberson, C & Steckler, C. 1997. *Written and interpersonal communication: Methods for law enforcement*. New Jersey: Prentice Hall.
- Webb, V. 2002. *Language in South Africa: the role of language in national transformation, reconstruction and development*. Amsterdam: John Benjamin's Publishing Company.
- Womack, M.W. & Finley, H.H. 1986. *Communication: a unique significance for law enforcement*. Illinois: Charles C. Thomas.

OOR DIE SKRYWERS

Malvin Vergie*

Taaldienstedirektooraat

Florida-kampus

UNISA

Privaatsak X6

Florida

1709

E-pos: mvergie@unisa.ac.za

Marné Pienaar

Departement Afrikaans

Auckland Park Kingsway Kampus

Universiteit van Johannesburg

Posbus 524

Auckland Park

2006

E-pos: mpienaar@uj.ac.za

Bylaag: Resultate van die vraelys

Tabel 1: Huistaal

Vraag 6: Watter taal praat u die meeste by die huis?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	68	129	54	31	25	35	342
%	19,9	37,7	15,8	9,1	7,3	10,2	100

Tabel 2: Taal meestal gepraat met lede van die publiek in die polisiestasie

Vraag 12: Watter taal word die meeste deur lede van die publiek by u polisiestasie gepraat?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	90	22	55	167	1	1	336
%	26,8	6,5	16,4	49,7	0,3	0,3	100

Tabel 3: Taal meestal gebruik in die afneem van verklarings

Vraag 9: Watter taal gebruik u die meeste wanneer u verklarings afneem?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	11	4	9	318			
%	3,2	1,2	2,6	93,0			100

Tabel 4: Voorkeurtaal vir die afneem van verklarings

Vraag 10: Watter taal sou u verkies om te gebruik by die afneem van verklarings?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	13	15	25	282	3	3	341
%	3,8	4,4	7,3	82,7	0,9	0,9	100

Tabel 5: Taal meestal gebruik met lede van die publiek

Vraag 11: Watter taal gebruik u die meeste met lede van die publiek/gemeenskap?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	60	20	22	238	1		341
%	17,6	5,9	6,5	69,8	0,3		100

Tabel 6: Taal meestal gebruik deur seniors

Vraag 13: Watter taal word die meeste deur u seniors/toesighouers gebruik?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	3	12	56	267	2	2	342
%	0,9	3,5	16,4	78,1	0,6	0,6	100

Tabel 6: Taal meestal gebruik deur seniors

Vraag 13: Watter taal word die meeste deur u seniors/toesighouers gebruik?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	3	12	56	267	2	2	342
%	0,9	3,5	16,4	78,1	0,6	0,6	100

Tabel 7: Voorkeurskryftaal

Vraag 14: In watter taal kan u die gemaklikste skryf by die werk?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	13	14	31	278	3	6	345
%	3,8	4,1	9,0	80,6	0,9	1,7	100

Tabel 8: Voorkeurspreektaal by die werk

Vraag 15: In watter taal kan u die gemaklikste praat by die werk?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	32	34	38	224	5	11	344
%	9,3	9,9	11,0	65,1	1,5	3,2	100

Tabel 9: Taal meestal gebruik tydens vergaderings

Vraag 16: Watter taal word die meeste by personeelvergaderings gebruik?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	3	4	27	310			344
%	0,9	1,2	7,8	90,1			100

Tabel 10: Voorkeurtaal tydens vergaderings

Vraag 17: Watter taal sou u verkies om by personeelvergaderings gebruik te word?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	8	7	19	306	1	2	343
%	2,3	2,0	5,5	89,2	0,3	0,6	100

Tabel 11: Taal meestal gebruik in korrespondensie

Vraag 18: In watter taal word interne korrespondensie die meeste behartig?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	1	1	22	320			344
%	0,3	0,3	6,4	93,0			100

Tabel 12: Voorkeurtaal vir korrespondensie

Vraag 19: Watter taal sou u verkies om in interne korrespondensie gebruik te word?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	5	5	22	311	1		344
%	1,5	1,5	6,4	90,4	0,3		100

Tabel 13: Taal meestal gebruik vir verbale kommunikasie

Vraag 20: In watter taal word verbale kommunikasie die meeste gedoen?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	6	3	18	313	1		341
%	1,8	0,9	5,3	91,8	0,3		100

Tabel 14: Voorkeurtaal vir verbale interne kommunikasie

Vraag 21: In watter taal sou u verkies dat die verbale interne kommunikasie gedoen word?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	11	13	31	279	6	3	343
%	3,2	3,8	9,0	81,3	1,7	0,9	100

Tabel 15: Taal waarin vorms meestal beskikbaar is

Vraag 22: In watter taal is die meeste van die vorms beskikbaar?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	1	2	17	320			340
%	0,3	0,6	5,0	94,1			100

Tabel 16: Voorkeurtaal vir die beskikbaarheid van vorms

Vraag 23: In watter taal sou u verkies dat die meeste van die vorms beskikbaar moet wees?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	5	9	18	306	3	1	342
%	1,5	2,6	5,3	89,5	0,9	0,3	100

Tabel 17: Voorkeurtaal vir die vraelys

Vraag 24: In watter taal sou u verkies dat hierdie vraelys moet wees?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	6	17	26	286	3	3	341
%	1,8	5,0	7,6	83,9	0,9	0,9	100

Tabel 18: Voorkeurtaalkursus

Vraag 25: As u 'n keuse sou hê oor 'n taalkursus wat u graag sou wou bywoon, watter taal sou u kies?							
Taal	Nguni	Sotho	Afrikaans	Engels	Tshivenda	Xitsonga	Totaal
Telling	28	21	29	241	14	8	341
%	8,2	6,2	8,5	70,7	4,1	2,3	100

Tabel 19(a): Leesvaardigheid

Leesvaardigheid		Uiters swak/ swak	Gemiddeld	Goed	Uitstekend	Totaal
Engels	Telling	5	44	160	131	340
	%	1,5	12,9	47,1	38,5	100
Afrikaans	Telling	91	98	73	58	320
	%	28,4	30,6	22,8	18,1	100

Tabel 19(b) Praatvaardigheid

Verbale vermoë		Uiters swak/ swak	Gemiddeld	Goed	Uitstekend	Totaal
Engels	Telling	12	49	179	102	342
	%	3,5	14,3	52,3	29,8	100
Afrikaans	Telling	118	98	60	43	319
	%	37,0	30,7	18,8	13,5	100

Tabel 19(c): Skryfvaardigheid

Skryfvaardigheid		Uiters swak/ swak	Gemiddeld	Goed	Uitstekend	Totaal
Engels	Telling	7	48	149	137	341
	%	2,1	14,1	43,7	40,2	100
Afrikaans	Telling	86	101	73	60	320
	%	26,9	31,6	22,8	18,8	100

Tabel 20: Taalgebruik en taalhouding

Vraag 30-35: Taalgebruik en taalhouding						
	N	Minimum	Maksimum	Gemiddeld	Standaard- afwyking	
Vr. 30: Gebruik van Engels (faktor)	334	1,14	4,00	3,3952	,51833	
Vr. 31: Gebruik van Afrikaans (faktor)	335	1,00	4,00	1,7078	,76760	
Vr. 32: Gebruik van huistaal (faktor)	246	1,00	4,00	2,2048	,68020	
Vr. 33: Positief teenoor Engels (faktor)	335	1,00	5,00	3,4478	,91773	
Vr. 33: Positief teenoor Afrikaans (faktor)	332	1,00	5,00	2,3534	,89120	

Vr. 34: Positief teenoor huistaal (faktor 1)	254	1,00	5,00	2,6945	,95490
Vr. 34: Positief teenoor huistaal (faktor 2)	252	1,00	5,00	4,0218	,88453

Tabel 21: Positiewe taalhouding

Vraag 33–34 en Vraag 6				
Positiewe houding	Jare ervaring	N	Gemiddeld	Standaardafwyking
Teenoor Engels (faktor)	Minder as 1 jaar	24	3,3177	,85813
	1 tot 5 jaar	252	3,3661	,92412
	Meer as 5 jaar	55	3,8182	,81110
	Totaal	331	3,4377	,91522
Teenoor Afrikaans (faktor)	Minder as 1 jaar	24	2,2407	,66801
	1 tot 5 jaar	255	2,3002	,86818
	Meer as 5 jaar	49	2,6825	1,00513
	Totaal	328	2,3530	,88573
Teenoor Huistaal (faktor 1)	Minder as 1 jaar	16	2,5375	,85391
	1 tot 5 jaar	197	2,6883	,97944
	Meer as 5 jaar	38	2,7421	,87105
	Totaal	251	2,6869	,95395
Teenoor Huistaal (faktor 2)	Minder as 1 jaar	16	4,0469	,90009
	1 tot 5 jaar	196	3,9694	,91235
	Meer as 5 jaar	37	4,2432	,70830
	Totaal	249	4,0151	,88646

Tabel 22: Positiewe houding jeens Afrikaans

Vraag 6 en Vraag 33 A			
	N	Gemiddeld	Standaardafwyking
Ngunigroep	65	2,1538	,75734
Sothogroep	124	2,1147	,80097
Afrikaans	50	3,2756	,74898
Engels	31	2,6523	,90438
Tshivenda	25	2,1022	,75149
Xitsonga	35	2,1937	,80995
Totaal	330	2,3562	,89053

Tabel 23: Positiewe houding jeens huistaal

Kruiskorrelasie: Die gebruik van Engels, Afrikaans en die huistaal en die houding teenoor Engels, Afrikaans en die huistaal								
		Vr. 30. Hoe gereeld gebruik u Engels (faktor)	Vr. 31. Hoe gereeld ge- bruik u Afrikaans (faktor)	Vr.32. Hoe gereeld gebruik u u huistaal (faktor)	Vr. 33 E. Positiewe houding teenoor Engels (faktor)	Vr. 33 A. Positiewe houding teenoor Afrikaans (faktor)	Vr 34. Positiewe houding teenoor huistaal (faktor 1)	Vr. 34. Positiewe houding teenoor huistaal (faktor 2)
Vr. 30. Hoe gereeld gebruik u Engels (faktor)	Pearson Korrelasie	1	-.138(*)	-.106	.216(**)	-.118(*)	.139(*)	-.114
	N	334	329	242	325	322	247	245
Vr. 31. Hoe gereeld gebruik u Afrikaans (faktor)	Pearson Korrelasie	-.138(*)	1	.039	.064	.495(**)	.053	-.007
	N	329	335	242	327	324	247	245
Vr. 32. Hoe gereeld gebruik u u huistaal (faktor)	Pearson Korrelasie	-.106	.039	1	.096	-.020	.154(*)	.211(**)
	N	242	242	246	241	239	242	240
Vr. 33 E. Positief teenoor Engels (faktor)	Pearson Korrelasie	.216(**)	.064	.096	1	.315(**)	.328(**)	.340(**)
	N	325	327	241	335	328	249	248
Vr. 33 A. Positief teenoor Afrikaans (faktor)	Pearson Korrelasie	-.118(*)	.495(**)	-.020	.315(**)	1	.202(**)	.184(**)
	N	322	324	239	328	332	247	245
Vr. 34. Positief teenoor huistaal (faktor 1)	Pearson Korrelasie	.139(*)	.053	.154(*)	.328(**)	.202(**)	1	.448(**)
	N	247	247	242	249	247	254	250
Vr. 34. Positief teenoor huistaal (faktor 2)	Pearson Korrelasie	-.114	-.007	.211(**)	.340(**)	.184(**)	.448(**)	1
	N	245	245	240	248	245	250	252
* Korrelasie is beduidend op die 0,05 vlak								
** Korrelasie is beduidend op die 0,01 vlak								

Tabel 24(a): Verhouding tussen leesvaardigheid en houding

Vraag 25: As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies? * Vraag 26 – Vaardigheid in lees: Engels							
			Vr. 26.1 – Vaardigheid in lees: Engels				Totaal
			Baie swak/ Swak	Gemiddeld	Goed	Uitstekend	
Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies? *	Engels	Telling	4	32	120	83	239
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	1.7%	13.4%	50.2%	34.7%	100.0%
	Ander	Telling	1	12	40	48	101
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies	1.0%	11.9%	39.6%	47.5%	100.0%
Totaal		Telling	5	44	160	131	340
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies	1.5%	12.9%	47.1%	38.5%	100.0%

Tabel 24b): Verhouding tussen verbale vaardigheid en houding

Vraag 25: As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies? * Vraag 27 – Vaardighede in verbale vermoë: Engels							
			Vr. 27.1 – Vaardigheid ten opsigte van verbale vermoë				Totaal
			Baie swak/ Swak	Gemiddeld	Goed	Uitstekend	
Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies? *	Engels	Telling	11	39	123	66	239
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	4.6%	16.3%	51.5%	27.6%	100.0%
	Ander	Telling	1	10	56	36	103
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	1.0%	9.7%	54.4%	35.0%	100.0%
Totaal		Telling	12	49	179	102	342
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	3.5%	14.3%	52.3%	29.8%	100.0%

Tabel 24(c): Verhouding tussen skryfvaardigheid en houding

Vraag 25: As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies? * Vraag 28 – Vaardigheid ten opsigte van skryfvermoë: Engels							
			Vr. 28.1 Vaardigheid ten opsigte van skryfvermoë: Engels				Totaal
			Baie swak/ Swak	Gemiddeld	Goed	Uitstekend	
Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies? *	Engels	Telling	7	40	105	86	238
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	2.9%	16.8%	44.1%	36.1%	100.0%
	Ander	Telling	0	8	44	51	103
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	.0%	7.8%	42.7%	49.5%	100.0%
Totaal		Telling	7	48	149	137	341
		% in Vr. 25 – As u 'n taalkursus kon kies wat u wil bywoon, watter taal sal u kies?	2.1%	14.1%	43.7%	40.2%	100.0%